

ҰЗАҚ ЖОЛ

*Күләш пен Қанабек
қыздары Құралаймен*

Күләш өзі өз болғалы, жеке басының қаракетімен жолға шыққаны осы-ақ шығар. Соңғы кездердегі жүйкеге тиген шаруалардан қашып, тіршіліктің бірде олай, бірде былай бітпейтін ұсақ-түйегінен жыраққа кеткісі келіп, өзіне-өзі бес-он күнге демалыс жариялап, Мәскеуге келе жатқан беті. Онда жұмыспен бара жатқан Қанабек бар еді. Соған хабарласты да, астанада өтіп жатқан татарлардың онкүндігін, сондағы «Алтыншашты» көруді сылтау етіп, ұшты да кетті.

Шыққан кезде көңіл-күйі онша емес-тін, бірақ самолетке жайғасып, аспанға көтерілген соң, өзін-өзі «ұшты да кетті» деп бейнелегеніне күлкісі келген Күләш мырс етті. Зеңгір аспанда тау-тау мақта көшіп жүргендей әсер ететін аппақ бұлттарға қарап, көңілі де серпіле бастады. Иллюминатордан қарағанда айналаның бәрі кіршіксіз аппақ, ерекше бір пәктікті елестетеді. Өзіңді қоршаған осынша көл-көсір тазалық, қол жетпес биіктік көңіл құсын шарықтатады екен. Сырттағы сол алаңсыздық, самолеттің бір сарынды дыбысы Күләшті бейғам тыныштыққа, кібіртіксіз ойға жетелегендей. Өзі аспандап кеткен соң, осы жерге дейін маза бермей жүйкесін жұқартып келген қаңқу сөздер де өзінен-өзі аласарып қалған сияқты. Енді солардың әсері бұрынғыдай шаншудай қадалмайды, қайта сондайға назар аударғанына таңқала күлкісі келіп отыр. Мына биікте ойың да биіктеп, шырқап кетеді екен. Жерде жүргенде аспанға жетсем деген көңіл, аспандап кетсең, ғарышқа қол созады екен. Адам жанының жақсылыққа құштар, алға ғана қарайтынынан солай шығар.

Жол. Тағы да жол. Күләш осы өмірінде қилы-қилы жолдармен жүріп өтіп келеді. Алысқа, арманға апаратын жолдар да артта қалып жатыр. Бұл, тіпті, бүкіл ата-бабасы жүрмеген жолдарды басып өткен шығар-ау. Ұзақ, қысқа, қуанышты, өкінішті, үмітті талай жолдарды өтті. Осы Мәскеуге де қаншама рет келіп қайтты. Әрқайсысы өзінше бір хикая. Ең алғаш рет 1936 жылы бірінші онкүндікке көшкен елдей болып келіп еді. Онда поезбен. Басқаны былай қойғанда, өз республикасының қаншама жерлері таңсық еді. Ойлап отырса, сол кезде өзінің қазағын да жөндеп танымайды екен. Алақандай Жетісуды айналып жүргенін, бірнеше күн, түн тоқтаусыз жүріп шет-шегіне жете алмаған республикасының жерін көргенде аңғарды. Батысы мен шығысының арасы сондай болғанда, оңтүстігі мен солтүстігінің арасы тағы

бар ғой. Кең екен Қазақстан, кең екен. Сонда, жоқ, онда емес, кейін, қайтып келе жатқанда кеңпейілін көріп, еркінен тыс пайымдау жасаған.

Бұлардың Мәскеуден, онкүндіктен, қайтқан сапары ғұмыр бойы ұмытылмастай әсер қалдырды.

Поезд Қазақстанның шекарасына ілігіп, алғашқы станцияға тоқтағанда бұларды қарсы алуға, абыройлы қадамдарына құтты болсын айтуға жиналған жұрт жыртылып-айырылды. Мұндайды күтпеген бұлар, капелімде сасып қалды. Сонан әрі қарай әрбір станцияда сондай қарсы алу. Орал қаласы түгелдей станция басында жүр десе сенгендей, ығы-жығы, сендей соғылысқан халық. Соның әрқайсысы өз көңілін білдіруге ұмтылады. Олар облыстық партия және атқару комитеттерінде арнайы жиналып, онкүндіктің барлық программасын тындап отырыпты. Мәскеудегі бар қуанышты ел алыста жатып, сырттай бөлісіпті. «Ел іші – алтын бесік» деген осы-ау. Артында осындай жоқтаушысы қалған соң да, аруақты өнерді аспанға көтеріп қайтқан екен ғой. Дәл осындай ой сол кезде басына келмеген де шығар, бірақ Күләш қазір солай деп қорытты.

Бұл ой жұрттың жолшыбай асығып-аптығып көрсеткен құрметіне емес, олардың көңілдегі мақтанышына, масаттануына байланысты еді. Соншама халық: «Ел ағыны – су ағыны», – деп сабылып жүрген жоқ, сона-ау астанаға барып, қазақ деген халықтың мерейін асырып қайтқан өнерпаз ұрпағын көзімен көрейін деп, разылығын аузымен айтайын деп ағылып жүр. Поезд жолы бойындағы барлық станцияда солай. Ол түн ортасында келіп жатыр ма, таң алды ма, бәрібір. Құдды бүкіл ел жиналып “Қыдыр түнін” күзеткендей елігіп алған, әрқайсысының жеке жүйрігі бәйгеден келгендей мәре-сәре. Кейін білсе, соларды ұйымдастырып шығарып жүрген де ешкім жоқ екен, елдің өз бетімен бір арнаға тоғысып жүргені көрінді. Оны білген кезде бұлардың көңілін басқа бір ыстық сезім кернеді, басқасын кім білсін, әйтеуір, Күләш ерекше толқыған. Мәскеуде өткен азғантай күннің ішінде ие болған көл-көсір құрмет пен қолпаштаудың бір ұшы осы халыққа – мынау әр станциядан ұйқысын, қызметін қалдырып келіп, көңілін білдіріп жатқан ақ жайсаң азаматтарға арналғанын да сол жолда бірінші рет ойланған.

Сол құрмет, сол ниет Алматыға келгенше еріп жүрді. Алматы да түгелдей дерлік вокзал басында жүргендей екен. Адамдары ғана емес, гүлге оранған алқаптары, орманды жоталары, ақ қарлы Алатауына дейін түгел көшіп келгендей әсер етті. Қарсы алушылардың ішінде кім бар, кім жоғын біліп болмайды, жаппай қуаныш, жаппай сүйініш. Қалаға сәскенің о жақ – бұ жағында келген сияқты еді, үйге жеткенде қас қарайып бара жатқанын бір-ақ білді. Тұтасымен жарты күн бойы қала бұларды қарсы алып, қошеметтеп жүріпті. Кейінірек әр қилы сапарлардан оралып келгенде сол күнді ылғи естеріне алып, күлісіп қоятын.

Күләшке халықтың құрмет-сенімі сол күннен басталған сияқты көрінеді де тұрады. Сонда бірінші рет бүкіл елдің ниетін таныды, елі де бірінші рет қызына, болашағына сеніп құрмет көрсетті.

Ұзақ-ұзақ сапарлар да сол құрметтен басталғандай. Сол кезден бері Күләш қайда бармасын, қашан да қазақ деген халықтың өкілі ретінде барады,

соның аруағын асырып қайтады. Театр табалдырығын алғаш аттағанда қолынан демеп, қолтығынан сүйеген Иса, Әміре, Қаллеки, Жұматтардың ақ тілеуі қабыл болып, Күләштің қадамына нұр жауып келеді.

«Шіркін, театрға жүрексіне, имене келгендердің бәріне Күләштің жолын берсеңші... Жоқ, екпіндей келіп, не төрге оза алмай, не кейін қайта алмай, орта жолда айналшықтап жүріп алады ғой!» – дейтін Серағаң өткенін ойша сараптап отырып.

Бәрі бірдей Күләштей бола алмайтындықтан да, Күләштің құрметі артық шығар. Жайшылықтағы адамгершілік, жомарттық, сезімталдықтың өнер сарабына келгенде ештеңеге арқау бола алмай қалатыны сондықтан шығар. Бірақ өнер берген табиғат Күләшке басқа қасиеттерін де қоса беріп, оны өзгеден бөлек жаратса керек. Соның арқасында ол жүрген жерін гүл екендей жадыратып жүретін. Өмірінің өзі бір жарқын сапар секілді өнерпаз, ешқашан біреуден қызғаныш көрдім деп, не өзі біреуге қызғаныш білдіріп көрген емес. Тек соңғы кездердегі белгісіз күдіктер...

Күләш қанша ойламаймын десе де, соңғы екі-үш айды төңіректей береді. Осы келе жатқан бетінде де сол күдігі көп көңілсіз жайлардан серпілейін деп, турасын айтқанда, қашып келе жатыр. Ғажап, өз үйіне өзін сыйғызбаған деген осы да... Құрысыншы, ойламаймын, ұмытайын!

Күләш иллюминатордан аспанға көз салды. Сол тап-таза кеңістік, ұлпа бұлттар. Мұның жабырқау екенін біліп, әдейі көңілін тазартайын дегендей, пәк тазалық.

Сонау кездердегі Қанабекпен қалжыңы есіне түсті.

– Бәйбіше, осы сен үйге отырмайтын болдың. Міне, тағы шақырып жатыр, осының бәрі тегін емес-ау деймін.

– Тегін емесі қалай және кім шақырып жатыр?

Сол күні бір жас ет алып, өз қолымен қуырдақ қуырайын деп ас үйде жүрген Күләш, даладан сөйлеп кірген Қанабекке күле дауыстады. Шынымен солай ма, әлде қазан-ошаққа сирек араласқан соң солай көріне ме, үйдегілер: «Сенің пісірген тамағыңды сағындық», – дейтіндер бар. Бүгін солардың ниетін қалыс қалдырмайын деп, демалысын пайдаланып жатқандағысы еді. Сол кірген бетінде бірден ас үйге өткен Қанабек те: «Қап, өзің бүгін нағыз бәйбіше болуға бет алған екенсің, қарап тұрып қуырдақтан қағылар ма екенмін», – деп күліп қойды.

– Өзің көңілдісің, шамасы, жұмыстарың реттелген ғой. Кім шақырып жатыр дейсің?

– Кім болушы еді, Мәскеудегі шалың да.

– Немене, қандай шал? – Күләш таңқалғаннан қолындағы қасығын қазан ішіне тастай салды.

– Паһ, мынадай аспаздығыңды апам көрсе ғой... Мә, Комитеттен келіпті. Шақырмағанда, өздері келеді деймісің.

Қанабек қолындағы конвертті Күләшке ұстатты да, басқа газет, оны-мұнысын алып шығып кетті. Күләш конверттің сыртына көз жүгіртіп өтіп, тездетіп аша бастады.

«Сталиндік сыйлықтар Комитеті»

20 июль 1940 ж.

Құрметті Байсейітова!

Сізге тағы жазып отырғаныма көптен-көп кешірім өтінемін. Бірақ, уақытыңыздың тығыздығынан Сталиндік сыйлыққа байланысты мәселелерді кейінге ысырып жібере ме деген қауіппен мазалап отырмын.

Біз өз пікірімізді Совнаркомға 15 октябрьден қалдырмай білдіруіміз керек екенін ұмытпаңыз. Ал оған дейін кандидаттармен танысып, оның бәрін Комитеттің барлық мүшелерімен талқылап алуға аз уақыт кетпейді.

Сіздің пікіріңіз, әсіресе өзіңіздің мамандығыңыз бойынша, шешуші ықпал етеді. Сондықтан біз августің орта шенінде пленарлық отырысқа жиналғанға дейін, тым болмаса, өзіңізге жақын саладан ұсынылатын кандидатураларды белгілейді деп сеніп отырмын. Мен олармен басқа мүшелерді де таныстырар едім де, кездескен кезде алдын ала талқылауға мүмкіндік болар еді.

Комитеттің председатели:

В.И. Немирович-Данченко

– Қорықпай-ақ қой, қазір емес, августан бастап кетемін.

– Е-е, жұбатуын келістірдің. Оған да шүкір, мен осы қазір кете ме деп қорқып едім.

– Сен, шынында да, керемет көңілдісің. Ал, не тыңдыра қойдыңдар, айта қойшы?

– О-о! – Қанабек бас бармағын шошайтып қойды. Бұл шаруаның өте жақсы болғанын көрсетеді. – Мен келсем...

– Әй, мына қазанды қарап жүрген біреу бар ма бұл үйде, күйіп кетті ғой!

Әңгімеге еліге бастаған бұлар шешесінің даусынан атып-атып тұрды. Күләш ас үйге жүгірді. Қанабек беталды бір кітапты алып, аударыстыра бастады. Тәртіп бұзған баладай, екеуі де үндемейді. Жұмыста жұмыс деп кетеді. Үйге келгенде екеуі оңашалана қалса: «Ертелі-кеш ауыздары жабысып қалған не бұл өзі?» – деп шешесінің жоқ жерден ашу шақыратыны бар. Қазір де сондай бірдеңе шығып кетпесін деп екеуі де үнсіз бағып қалған. Соны сезген шешесі де көп алысқа бармады, монтайып қалған қызы мен күйеу баласына кезек қарап алды да: «Сендерді де бала-шағалы адам дейді-ау», – деп күңкілдеп өте берді.

Қанабек айтты демесе, сол кезден бастап тынымсыз жолаушылағаны рас. Әуелі П.И. Чайковскийдің туғанына 100 жылдығын өткізуге байланысты жұмыстармен жүрді. Бұл республикалық сыйлыққа байланысты бірінші мәжіліс, онан екіншісі. Сол жылы Михаил Шолоховтың «Тынық Доны» ұсынылып, Комитеттің 17 сентябріндегі отырысында оны конкурсқа жіберу туралы қаулы қабылданды да, бұл кітапты оқып шығуы керек болды. Кітапты жай оқып шығу бір басқа да, сыйлық беруге жарайтын-жарамайтынын анықтау үшін оқу бір басқа. Бұл өзі де қай бір ағып тұрған әдебиетші. «Тынық

Дон» біраз уақытын да алған, біраз қинаған да. Солардың бәрін игеріп болмай жатып және бір хабар келді.

«23.12.40. Алматы.

Байсейітоваға.

Үкіметтің қаулысымен Сталиндік сыйлықтар тек 1940 жылдың жұмыстарына емес, 1935 жылдан бастап соңғы алты жылды қамтитын болды. Сыйлықтың саны музыка, архитектура және бейнелеу өнері, театр мен кино саласында бес сыйлыққа, поэзия, проза, драматургия және әдеби сын саласында үш сыйлыққа көбейтілді.

Комитетке өзінің шешімін Совнаркомға 1941 жылғы 5 январьға дейін білдіріңдер деген талап қойылды. Жиырма төртінші декабрьде Төтенше Пленум басталады. Секциялардың жұмысы да осы уақытқа белгіленіп отыр, үшінші январьда дауысқа қойылмақ.

Немирович-Данченко»

Қазір ойлап отырса, сол сапарларға да қиналып, шаршап аттанған кездері болған екен. Не деген пендешілік... Елдің сенімі үшін, халықтың қажеті үшін күн-түн демей жүре берудің өзі бақыт екенін адам уақытында сезе алмайды екен-ау? Бейбітшілік Комитетінің, Мемлекеттік сыйлықтың комитеттеріне байланысты жолдар, шаршаулар қазіргі күйімен салыстырғанда не? Той емес пе еді?! Ондай сапарлардан шабытыңа шабыт қосып, қанат біткендей серпіліп қайтасың. Тіпті, сонша шаршап өз үйің, өлең төсегіңе жеткендегі ұйқының өзі қандай тәтті. Е-е, адам өз басынан өткізбей, ештеңенің мәнісін түсінбейді екен ғой. Соның бәрі қазір, қиналған шағында есіне түсіп отырғанын қарашы...

Самолет лықсып қалып, төмендей бастады.

Қарсы алушылардың ішінде тұрған Қанабекті Күләш траппен түсіп келе жатқанда-ақ көрді. «Гүл алып келіпті», – деді іштей қуана күбірлеп. Жасырақ кездерінде бір-бірінің қадірін білмеді ме, әлде жұрттың әзәзіл сөзіне ерді ме, бір уақыттарда екеуі шаң-шұң болыса беруші еді. Олары пәлендей шығаннан шығып кетпесе де, өзара кәдімгідей қоқырайып, кешіріспейтіндей-ақ өкпелесіп қалатын. Соңғы жылдары іштей түсіністік тапты ма, есейген балалардың әсері ме, әлде қуанышты, қайғыны бірге көре келе ерлі-зайыптылардың арасында уақыттар өткенде осындай жылылық пайда болуы заңды нәрсе ме, әйтеуір, біріне-бірі жайлы қабақ танытуы дендеп барады. Жұмыстың болсын, үйдің болсын кедір-бұдырын бұрынғыдай емес, ойлана келіп, ақылмен пайымдап барып, жайлап сабырмен жеткізеді. Әсіресе, Қанабек тарапынан нәзік мейірім көбейіп бара жатқанын Күләш қуана байқайды. Қазір де лезде көңілі көтеріліп сала берді.

– Жақсы жеттің бе? Біртүрлі өңің сынық, самолет сені емес, сен самолетті көтеріп ұшқандайсың ғой.

Қанабек қанша дегенмен «ескі қазақтың жұрнағы ғой», әйеліне сонша елжіреуді артық көріп, сөзінің соңын әзілге айналдырып жіберді.

– Дәл таптың, осы самолетті жалғыз өзім көтеріп келдім.

Оның ыңғайына Күләш те көңілдене күлді.

– Ал, әкелген соң гүлінді бермейсің бе?

– Ә, иә. Туһ, мен бір астанада жүрген мәдениетті интеллигент болайын деп едім. Ал, ел аман ба?

– Аман, бәрі де сәлем айтып жатыр. «Кетсеңдер екеуің бірдей шабасындар», – деп апам өкпелеп қалды.

– Ол кісі де үлкейейін дегені-ау. Дегенмен, сенің өңің келіспей тұр. Баяғы ма? Қойсаңшы, не болса соны уайымдамай, ақырзаман осы деймісің...

– Жоқ, оған емес. Бері шығарда біраз шаршап едім, содан шығар. Раушанға бардың ба?

– Бардым, үйді сағынып жүр-ау деймін.

– Айналайын-ай! Үйренгенше қиын болады ғой. Ештеңе емес, кейін башпайымен ою ойған биші болып шыққанда, біздің қаталдығымызға алғыс айтады. Солай емес пе, Қана?!

– Солай. Тоқтай тұр, «башпайымен ою ойған» дегенді қайдан шығардың? Қазақстанда ондайды естімеген сияқтымын.

– Біздің Раушан сахнаға шыққанда еститін боласың. Оны мен шығардым.

Екеуі бір-біріне қарап, жарыса күліп жіберді. Осы күлкімен манағы бастала түскен жайсыз әңгімені ысырып жібергендерін екеуі де іштей сезді.

Осы көктемде Күләш Құрманғазы атындағы оркестрмен бірге шетелге шығады деген хабар дүңк ете түсті. Халықтың құлағына бірдеңе тисе, қаулап кететін әдеті ғой. Онда барады екен, жоқ мұнда екен деп желпілдетіп ала жөнелді. Соның артынан ресми хабар да болып, костюмдер, репертуар анықтала бастаған. Әзірлік нағыз қыза келді де, неге екені белгісіз, кілт үзіліп қалды. Сонан соң тағы да ресми түрде бармайтыны айтылды.

Оның бәрі де ештеңе емес-ау, шетелге бару-бармау Күләшке немесе басқа бір-екі адамға байланысты нәрсе емес, ол мәселе олай-былай шешіле беруі мүмкін, қазір болмаса, кейін, тіпті, келесі жылы-ақ барар. Күләшке батқаны бармай қалғанынан гөрі, соған байланысты алып-қашпа әңгімелер. Бәрінен бұрын көлденең жұрттың ызасы өтті. Соңғы бір-екі айда телефоннан жөнді-түзу сөз естімеді десе болғандай. Мезгілсіз уақытта шырқырап қоя бергенге көтеріп алса, ар жағынан біреулер күле ме-ау, шикылдай ма-ау, түсініп болмайды. Сонан соң: «Шетелге кетеді деп еді ғой, үйде жүргенің қалай?» – деп аяғын жұтып қоя салады. Немесе: «Өзіңнен басқаны көрмей тантитып кетіп едің, қалай екен?» – деп ашық табалайды.

Ал өткенде біреу: «Қызыңды ұзатты деп еді, үйде бағып отырсың ғой...» – деді. Дәл осысы бәрінен асып кетті. Айтып тұрған кім болса да, сөзінің салмағын білетін адам тәрізді, нәшіне келтіріп тұрып айтты. Және мұның тынысын тыңдап біраз тұрып барып, трубканы тастап жіберді. Ондай телефондар жалғыз бұған болмаса керек. Құралай да трубканы алуды қойды.

Құралай, құлыным-ай, сенің өміріңнің өкінішті сәттеріне менің де қатысым бар-ау...

«Гулечка, сәлематсың ба!

Қуаныштымын, қуаныштымын, қуаныштымын! Ең алдымен өзің үшін қуаныштымын!»

Осы қуанышты алғашқылардың бірі болып естіп, соңғылардың бірі болып келіп тұрғанымды кешір: сенің алғашқы аналық тыныштығыңды бұзғым келмеді.

Ал, көңіл күйің қалай? Азаматшаның халі қалай? Оны мен үшін, өкіл әкесі үшін сүй, сонан соң бүкіл тобымызбен екі күн бойына «алдағаны» үшін жұмсақ жеріне бір шапалақ.

Әрине, айтары жоқ, тамаша бала шығар, және «Гэкуге» шырқап жатқан болар, солай емес пе?

Аты Құралай ма еді?

Ендеше, құдайы қолдасын, өзінді күт.

Сәлеммен Ғабит», – деген сәлем-хаттарды оқып үлгере алмай жатқаны күні кеше сияқты еді. Сендердің сөйлегендеріңді, жүргендеріңді қызықтап үлгермей жатып, есейіп кететіндеріңді кім білген. Жұмыс деп, ел деп, жұрт алдындағы парыз деп жүргенде, үй ішіндегі, қолтығымның астындағы сендерге қарайтын уақыт таппағаннан да осындай өкінішке ұшырадым ба...

Қарғам, жассың ғой, күндердің күнінде бұл соққыдан айығарсың да, тым болмаса, сол кезде анаңның қателігін кешіермісің?

«Осы үй театрдың тігін цехы ма!» – деп ашуланушы едің мектепте жүргенде. Қайтейін, бағыма ма, сорыма ма, әйтеуір, құдай мені театрға өлгенше ғашық қылып жаратқан. Сол үшін өзім де байқамай, сендерден де көз жазып қалыппын.

Сол үшін кейде әкеңмен де келіспей қалатынымды байқадың ба екен, жаным? Байқамаған шығарсың, себебі сендер үшін біз бәрібір бір кемеңіз адамдарымыз ғой.

Қалай да мен сендердің болашақтарыңа емес, тек бүгінгі күндеріңе қамқорлық жасап келіпін-ау. Ендігі уақытта сол қателігіңді жөндеп үлгере аламын ба, әлде ана-бала түсініспей кеткеніміз бе осылай...

Күләш қызының тұрмыс құрудағы сәтсіз қадамы, өзінің пендешілік тіршілігі жайлы соңғы кездері ұзақ-ұзақ ойға кететін болып жүр. Есін білгелі елі артқан міндетті ауырсынған жері жоқ. Осынау жұртының кімі болса да, қандай тілекпен болса да алдына арыз айтып келгенін кейін қайтарған кезі жоқ, қолынан келгенінше жәрдемін тигізді.

Ойлап отырса, алдына келгеннің бәріне жанымен жауап беріпті. Сол елі, сүйткен халқы мұның қиналған кезінде қалайша сүйеу бола алмайды?...

Ал, шынымен шатаسقаны ма, ел мұның басындағы хәлді қайдан біледі? Ел түгіл, жақын достары түгел біле ме? Оларға не деп айтпақ, менің телефонымды күзетіп отыр демек пе? Немесе кім не деп жүр, соны жина келіндер демек пе?

Тіпті, басқаны былай қойып, қасында жатқан Қанабек те естіген-білгенін айтпай, айта алмай жүр емес пе? Бұл естігенді ол естімеді деп айта алмайды, сол телефонның бұған тап келгендері де бар, өткендегі түнеріп жүрген күндер тегін емес. Жаны шын ашиды, қолынан келері жоқ.

Жо, құрысыншы, бір жөні болар. Аман болса, бұл шындықтың түбіне де жетер, бәрі орнына келер. Тек осы күндері қиындау тиді.

– Шығарда театрға соқтың ба?

- Иә, кеше «Қыз Жібекті» айттым.
- Ә, Жібегің шығарып салған екен ғой.

Кешегі спектакльде Күләш ерекше айтты. Жаны жүдеп жүрген соң, ежелгі қуанышы – театрымен сырын бөліскені ме, әлде белгісіз дұшпандарына ерегескені ме, әйтеуір, өзін-өзі танымай шырқады-ай бір.

Жиырма жылдан бері айтып келе жатқан Жібектің бар қасиетін бір спектакльде салды ғой деймін. Өзін де, өзгелерді де таңқалдыра сахнада қалқып жүргендей еді. Барлық өр, тәкәппар, сұлу, нәзік, сыршыл қалпымен сайрағанда, өз даусына өзі сенбегендей болды.

Тіпті, антракт кезінде партнерлері таңқалып тұрғандарын сезген, бірақ дәл қалай атауды білмеді. Әлдеқалай ширыққан ба, әлдекіммен бәсекелескендей ме, әлдебіреуге сырын айтқандай ма, тіпті, әлдекімге ғашық болғандай ма, әйтеуір, айтып жеткізгісіз бір қарама-қайшы сезімдер билеп кетті.

Оркестрге қарамайды, партнерлерге көзі түспейді, өзіне ғана оңаша әлем жасап алғандай, соны өзі ғана еркін жайлап жүргендей. Адам да жоқ, күн де емес, түн де емес, жақсылық-жамандық та жоқ, тек қана ән, әуен, шексіз әнге құлақ түрген кеңістік.

Дүниенің бәрі бұлбұл үніне толып, тұнып тұрғандай. Сол ғажайып дүниенің жалғыз иесі – өзі. Өзі және ән. Ән және өзі. Басқа ештеңе жоқ, ештеңеге орын жоқ.

Латиева, С. Бұлбұл : Өмірбаяндық повесть-эссе / Алматы : Өнер, 1984. – 160 б. – (Өнердегі өнегелі өмірлер).